

ВЛАШКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Демографски подаци

Територијални распоред

Укупан број Влаха према попису становништва из 2002. године је 40.054. Углавном су настањени у источним деловима централне Србије. У Бору је четвртина укупног броја Влаха (25,1%), Кучеву 13,0% и Бољевцу 10,4%. Највеће релативно учешће у становништву општине имају у: Кучеву (близу 28%), Бољевцу (26,3%), Жагубици (22%) и Бору (18%).

Матерњи језик

Матерњи језик Влаха се, добрим делом, поклапа с њиховом националном припадношћу, тј. око 92% Влаха је, у попису 2002, изјавило да им је матерњи језик влашки. **За српски, као матерњи језик, определило се 7,7%, односно 3.088 припадника влашке етничке заједнице. Међутим, од укупно 54.818 лица, која су у попису изјавила да им је матерњи језик влашки, њих 15.190 (27,7%) определило се за српску националну припадност.**

Национални савет

Према одредбама Закона о заштити права и слобода националних мањина („Службени лист СРЈ”, број 11/2002 и „Службени гласник РС“, број 72/09 – др. закон), Електорска скупштина за избор Националног савета влашке националне мањине, на којој је изабран 21 члан Савета, одржана је 4. марта 2006. године у Бору. Национални савет влашке националне мањине уписан је 30. јула 2007. године у Регистар националних савета.

Припадници влашке националне мањине су на изборима за националне савете који су одржани 6. јуна 2010. године нови сазив Савета изабрали непосредно. Конститутивна седница Националног савета влашке националне мањине одржана је 22. јуна 2010. године у Бору, а Савет је 4. августа 2010. године уписан у Регистар националних савета. За председника Савета изабран је Радиша Драгојевић (са изборне листе „Власи за Србију - Србија за Влахе - Милетић Михајловић Тића), седиште Савета је у Петровцу на Млави, Савет има 23 члана и за сада не постоје проблеми у његовом раду.

У посебан бирачки списак на дан 17.1.2012. године укупно је уписано 27.610 Влаха.

Табела са резултатима избора за Национални савет влашке националне мањине

ВЛАШКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА	Број гласа	Процент	Број мест
1. ВЛАСИ ЗА СРБИЈУ - СРБИЈА ЗА ВЛАХЕ, МИЛЕТИЋ МИХАЈЛОВИЋ - ТИЋА	3414	26.38%	7
2. Заједница Влаха Србије - др. Предраг Балашевић	3615	27.93%	7
3. Листа за Влахе у Србији - Центар за људска права и интернетичку толеранцију - Бор - Слободан Ђурђевић	157	1.21%	0
4. Власи у европској Србији - Нели Ђорђевић	1387	10.72%	2
5. Уједињени Власи - Драган Балашевић	1519	11.74%	3
6. Власи општине Зајечар - Миодраг Марковић	577	4.46%	1
7. Власи за европску Србију - прим. др. Синиша Челојевић	1916	14.80%	3
8. Власи у Србији - Своји на своје	205	1.58%	0
9. Аутентични Власи - Драгољуб Фируловић	153	1.18%	0

За активности Националног савета влашке националне мањине из буџета Републике Србије издвојено је у 2009. и 2010. години по 8 милиона динара, а у 2011. години око 7,28 милиона динара.

Отворена питања у вези са влашким националном мањином

Национални идентитет

Иако не постоји међународноправно обавезујуће одређење националне мањине, Република Србија је у свом Закону о заштити права и слобода националних мањина који је донесен још 2002, за време постојања СР Југославије, широко одредила појам националне мањине ослањајући се на дефиниције које су до тада понуђене у науци и на међународним форумима. Према члану 2. став 1. Закона, национална мањина је свака група држављана која је по бројности довољно репрезентативна, иако представља мањину на територији државе, припада некој од група становништва које су у дуготрајној и чврстој вези са државном територијом и поседује обележја као што су језик, култура, национална или етничка припадност, порекло или вероисповест, по којима се разликује од већине становништва, и чији се припадници одликују бригом да заједно одржавају свој заједнички идентитет, укључујући културу, традицију, језик или религију. Изложено одређење ствара правни оквир да се свака група држављана чији се припадници одликују бригом да заједно одражавају свој идентитет, укључујући културу, традицију, језик или религију, самоодреди као национална мањина и да од државе буде прихваћена као национална мањина, односно да њени припадници у правном поретку уживају сва загарантована мањинска права. Овакво одређење националне мањине у складу је са слободом националног изјашњавања и опредељивања која је загарантована чланом 47. став 1. Устава Републике Србије којим је прописано да је изражавање националне припадности слободно.

Последњих година интензивирани су расправе о односу између румунске и влашке националне мањине у Републици Србији и националном идентитету Влаха. Међу антрополозима, етнологима и историчарима постоје дилеме у погледу порекла Влаха. Ставови су различити и крећу се од тврдњи да су Власи аутохтони старобалкански народ који насељава низ држава Балкана, до мишљења да су Власи румунског порекла.

Надлежни државни органи нису у свом досадашњем деловању улазили у такве дебате полазећи од становишта да власти Републике Србије не могу и не смеју да улазе у расправе о националном идентитету, да не смеју да арбитражују у спорењима о националном идентитету.

Бројност заједнице Влаха у Србији показала је знатне осцилације током последњих пола века. На попису 1948. године 93.444 становника Југославије изјаснило се да припада влашкој етничкој групи, 1953. године на тај начин се изјаснило свега 28.047, 1961. године било је свега 1.367 оних који су се изјаснили као Власи, 1971. године пописано је 14.730 припадника ове заједнице, 1981. године било је 25.597.

У одељку 26. свог првог мишљења о спровођењу Оквирне конвенције за заштиту националних мањина Савета Европе у СЦГ, Саветодавни комитет СЕ констатује „да је у Србији било расправа везаних за међусобни однос између румунске и влашке самобитности...“ и „подвлачи да овом питању треба прићи са пуним поштовањем принципа садржаним у члану 3. Оквирне конвенције, и да не би требало да буде покушаја да се одређена самобитност наметне било којем лицу којег се ово питање тиче. У том смислу, Саветодавни комитет поздравља чињеницу да попис становништва у Србији из 2002. године признаје поменуте самобитности на равноправним основама“.

Одредбама члана 3. став 1. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина Савета Европе предвиђено је да сваки припадник националне мањине има право да бира да се према њему опходе као таквом.

Имајући у виду изложено, приговори који се упућују Републици Србији због признања националног идентитета влашкој националној мањини нису основани, јер претпостављају кршење члана 3. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина СЕ и других међународних докумената који предвиђају слободу националног изјашњавања и опредељивања и члана 47. став 1. Устава Републике Србије.

Језик

Према резултатима пописа становништва из 2002. године, на којем су грађани Републике Србије слободном вољом одговарали и на питања о националној припадности и о матерњем језику, број лица која су се изјаснила да им је матерњи језик влашки је 54.818 док је број говорника румунског језика 34.515. Дакле, на основу резултата пописа становништва јасно је да румунски и влашки језик нису исти и да је број говорника тих језика различит. **Будући да се термин „матерњи језик“ може појављивати и користити у више значења, у Коментару бр. 1 - Образовање на основу Оквирне конвенције Саветодавног комитетета Оквирне конвенције, усвојеном 2. марта 2006. године, између осталог се каже да припадници националних мањина и мањине као групе могу се слободно идентификовати на основу језика који доживљавају као „свој“ језик, следећи смоодређење из члана 3. Оквирне конвенције.**

Први сазив Националног савета влашке националне мањине био је суочен са поделама које су последица различитих ставова чланова Савета у погледу идентитета и језичке припадности Влаха. Највећа размимоилажења наступила су након одлуке Савета да је румунски књижевни језик матерњи језик Влаха и да га

треба увести у службену употребу и у образовни систем у Републици Србији. Значајни број припадника Савета (5 од укупно 17 чланова Савета који су гласали) био је против те одлуке јер она противречи резултатима пописа становништва из 2002. године.

Наведена одлука донета је на Другој редовној седници Националног савета влашке националне мањине која је одржана у Неготину 4. јуна 2006. године. На наведеној седници, од укупно 21 члана Савета, присуствовало је 18 чланова Савета. Трећа тачка дневног реда била је „Допуна документације Националног савета влашке националне мањине за упис у Регистар националних савета“. Наиме, Министарство за људска и мањинска права Србије и Црне Горе, које је тада водило Регистар националних савета, имајући у виду изјашњавање припадника влашке националне мањине о матерњем језику на попису становништва из 2002. године, указало је Националном савету да је, између осталог, потребно отклонити недостатке у одредби Статута Савета која уређује изглед печата Савета: „С обзиром на чињеницу да до сада није извршена стандардизација влашког језика предлажемо да назив правног лица буде исписан само на српском језику, а по обављеној стандардизацији, и на стандардизованом матерњем језику Влаха“. Да бисмо илустровали став тадашњег руководства Савета у погледу језика и писма Влаха и њихове стандардизације, наводимо делове из дискусије о тачки 3 дневног реда са ове седнице на којој је одлучено да на печату Савета буде исписан и текст на књижевном румунском језику, онако како је наведено у Записнику са Друге редовне седнице Националног савета влашке националне мањине који је достављен Министарству. Наведена дискусија указује да су чак и заговорници употребе румунског језика, његову употребу тада сматрали прелазном варијантом до стандардизације влашког језика, а да су последњих година променили своје мишљење и стали на становиште да је у питању „такозвани“ или „непостојећи“ језик и одустали од стандардизације.

„За реч се јавља Драгиша Радуловић. Он одбија сугестију Министарства да текст на печату буде искључиво на српском језику. Предлаже присутнима да се Министарству треба захвалити и учтиво одбити. Даље говори о стандардизацији влашког језика и предлаже да се српски користи као званични језик, а румунски као књижевни језик за службене сврхе у раду Националног савета. Као аргумент који подржава његову тезу наводи искуство Швајцарске и Бразила. Као могућност наводи и развијање дијалеката и различитих наречја које Власи користе.

Слободан Перић изажава своје неслагање и изричито изјављује „циљ свих нас је био да се изборимо за влашко писмо“. Изјашњава се за предлог Министарства и као један од начина да се сазна воља народа у вези тога које ће писмо, односно језик, да се користи он предлаже референдум. Балашевић (Предраг) му на то одговара да је стандардизација језика један дуготрајан и мукотрпан процес, па је сходно томе румунско писмо у печату прихватљиво прелазно решење.

У дискусији учествује и Завиша Журж који такође прихвата румунски књижевни језик самим тим што постоји као такав и што је стандардизован, док је идеја о влашком књижевном језику тренутно неостварива. Господин Журж објашњава да Власима не прети опасност од румунизације већ пре од тога да буду асимиловани од стране српског народа. Наводи да постоји реална претња да млади нараштаји забораве или потисну своје порекло.“

„Председавајући Лазић (Живослав) узима реч и објашњава да ће се свакако кренути са радом на стандардизацији влашког језика а да ће се румунски књижевни језик користити само у међувремену. На његово излагање надовезује се Предраг Балашевић и залаже се за очување влашких наречја али и за наведено прелазно решење, односно коришћење румунског књижевног језика само у писаној форми.“

„Господин Журж (Завиша) такође узима удела у дискусији и отвара питање компетенције, стручњака који ће радити на стандардизацији влашког језика као и непостојање средстава за извршење тог пројекта. Он уводи у причу постојање 156 влашких села са различитим наречјима. Прави разлику између банатског и олтенског наречја и тражи да се изнесу конкретни предлози и начин на који би цео овај пројекат могао да се приведе крају.“

Нови сазив Националног савета влашке националне мањине утврдио је у Сатуту Националног савета, који је усвојен 6. новембра 2010. године, да је печат Савета исписан на српском језику, а да ће након стандардизације матерњег језика и писма Влаха, бити исписан и на матерњем језику Влаха. У међувремену је Одбор за службену употребу језика и писма Националног савета израдио предлог влашког писма који је Национални савет влашке националне мањине усвојио на седници која је одржана у јануару 2012. године.

Политика за заштиту и промоцију влашког језика

Влашки језик није стандардизован (нема писмо). Та чињеница представља основну препреку за увођење влашког језика у све сфере друштвеног живота Србије. Наиме, чињеница да влашки језик није стандардизован онемогућава отварање катедре за влашки језик и школовање наставног кадра који би могао да изводи наставу на влашком језику, што је одлучујући фактор који онемогућава власти Србије да приступи свеобухватнијим мерама за заштиту влашког језика. Стандардизација влашког језика је због тога најважнији предуслов за приступ државе питањима пуне заштите тог језика. **Стандардизација влашког језика, по мишљењу власти, мора бити покренута и изведена у оквиру влашке националне мањине, без мешања државе и државних органа.**

И поред помањкања стандардизације, у појединим сферама за које није неопходна стандардизација језика постоје извесна охрабрења државе у коришћењу влашког језика, нпр. у информисању или култури, којима се промовише тај језик.

РУМУНСКА НАЦИОНАЛНА МАЊИНА

Демографски подаци

Према попису становништва из 2002. године у Републици Србији живи 34.576 припадника румунске националне мањине. Највише припадника румунске националне мањине живи у АП Војводини (30.419 или 88%), на подручју општина Алибунар (6.076), Вршац (5.913), Панчево (4.065), Зрењанин (2.511), Ковачица (1.950) и Житиште (1.837). Од укупног броја, 12% Румуна живи на територији централне Србије. На територији града Београда живи 1.379 припадника румунске

националне мањине, а 2.778 у преосталом делу централне Србије, и то: у Браничевском округу (887), Борском округу (659) и Зајечарском округу (309).

Међу Румунима, 92% лица се декларисало да им је матерњи језик румунски, а 7,3% да им је матерњи језик српски. Учешће осталих језика је занемарљиво.

Национални савет

Према одредбама Закона о заштити права и слобода националних мањина, Електорска скупштина за избор Националног савета румунске националне мањине, на којој је изабран 21 члан Националног савета, одржана је 7. децембра 2002. године у Вршцу.

На непосредним изборима за националне савете националних мањина, одржаним 6. јуна 2010. године, изабран је Национални савет румунске националне мањине, који има 23 члана. За активности Националног савета румунске националне мањине у 2011. години из буџета Републике Србије издвојено је 13.194.108 динара, а из буџета АП Војводине 4.224.000 динара.

У посебан бирачки списак на дан 17.1.2012. године укупно је уписано 17.105 Румуна.

Остваривање колективних права румунске националне мањине

Образовање

Припадници румунске националне мањине имају могућност школовања на свом језику на свим нивоима образовања. Предшколско образовање на румунском језику у школској 2010/2011. години организовано је за 138 деце, распоређених у 17 група у 9 предшколских установа, у 8 јединица локалне самоуправе на територији АП Војводине.

Настава на румунском језику у школској 2010/2011. години организована је за 1.126 ученика, распоређених у 118 одељења у 19 редовних основних школа са седиштем у 9 јединица локалне самоуправе на територији АП Војводина и једној на територији централне Србије (београдска општина Палилула, насеље Овча). Школске 2010/2011. године је предмет Румунски језик са елементима националне културе изучавало 256 ученика, у 10 основних школа у 9 јединица локалне самоуправе.

У школској 2010/2011. години, настава на румунском језику организована је за 238 средњошколаца, распоређених у 8 одељења у две средње школе, у две јединице локалне самоуправе, а предмет Румунски језик са елементима националне културе изучавало је 28 ученика, разврстаних у два одељења, у две средње школе на територији АП Војводине.

Две високошколске установе у Вршцу, Одељење Учитељског факултета у Београду – Катедра за румунски језик (као матерњи језик) и Висока школа струковних студија за образовање васпитача, имају комплетну наставу на румунском језику. Румунски језик се изучава на катедрама за румунски језик и књижевност у Новом Саду и Београду.

Службена употреба румунског језика

Румунски језик је у службеној употреби у девет јединица локалне самоуправе у Републици Србији – Алибунар (Румуни чине 26,47% од укупног броја становника), Бела Црква (5,4%), Вршац (10,87%), Житиште (9%), Зрењанин (1,9%), Ковачица (6,99%), Ковин (3,71%), Пландиште (7,21%) и Сечањ (3,72%). На територији насељеног места Банатско Ново Село (општина Панчево) румунски језик је такође у службеној употреби.

Информисање

На Национални савет румунске националне мањине пренета су оснивачка права над Новинско-издавачком установом „Либертатеа“, која издаје информативно-политички недељник *Либертатеа*, листове за децу и омладину *Тинеретеа* и *Букураи копилор* и часопис за културу *Лумина*. Делатност НИУ „Либертатеа“ суфинансира се из буџета АП Војводине, тако да је током 2011. године, преко Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање, „Либертатеа“ добила средства у износу од 36.100.000 динара. На румунском језику публикује се још 5 штампаних медија, 6 часописа за културу, као и 4 листа који имају странице на румунском језику и један вишејезични часопис из културе који се штампа и на румунском језику.

Радио-дифузна установа Војводине – Радио Нови Сад и Телевизија Војводине имају редакције на румунском језику. Радио програм на румунском језику емитује се у трајању 5 сати дневно, а телевизијски 58 сати месечно. Осим тога, 10 радио станица емитује програм на румунском језику: Радио Фар из Алибунара, Радио Бела Црква, РТВ Викотрија из Вршца, Радио Зрењанин, Радио Сантос из Зрењанина, Радио Кикинда, РТВ Ковачица, Радио Ковин, Радио Бус из Ковина и Радио Сечањ, са програмом у трајању од 1.005 сати месечно. Телевизијски програм на румунском језику поред јавног сервиса емитује још 5 ТВ емитера: РТВ Викотрија из Вршца, ТВ Баната из Вршца, ТВ Сантос из Зрењанина, РТВ Ковачица и РТВ Панчево, у трајању од 443 сата месечно. Током 2011. године Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање доделио је 1.956.500,00 динара за емитовање програма на румунском језику, док је Министарство културе, информисања и информационог друштва у истом периоду издвојило средства у износу од 1.280.100,00 динара за пројекте у области информисања на румунском језику, као и мултикултурне пројекте у области информисања у којима је заступљен и румунски језик.

Култура

Културно и уметничко стваралаштво румунске националне мањине подстиче се средствима буџета АП Војводине, путем суфинансирања пројеката, фестивала и смотри професионалних и аматерских установа, удружења и самосталних уметника који су од значаја за очување националног идентитета, за развој народног културно-уметничког и врхунског савременог стваралаштва у свим областима културног и уметничког изражавања. Такође су суфинансирани и трошкови редовне делатности и набавке опреме организација и асоцијација припадника румунске националне мањине. У 2011. години Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање суфинансирао је програме румунске националне мањине у области културе у укупном износу од 8.360.000,00 динара.

Највећи износ, 4.190.000,00 динара, односио се на суфинансирање делатности Завода за културу војвођанских Румуна, као јединствене културне институције, коју је основала Скупштина АП Војводине заједно са Националним саветом румунске националне мањине ради очувања, унапређења и развоја културе те мањине. Министарство културе, информисања и информационог друштва је у току 2011. године издвојило 250.000,00 динара за три пројекта у области културе румунске националне мањине.

Остваривање међународноправне заштите мањинских права

Република Србија спроводи Оквирну конвенцију за заштиту националних мањина што је потврђено и у процесу мониторинга од стране надлежних тела Савета Европе. До сада су поднесена два државна извештаја, 2002. и 2008. године у процесу мониторинга, који садрже и информације о законодавним и другим мерама предузетим у циљу остваривања принципа утврђених у Оквирној конвенцију које се односе и на румунску националну мањину.

Република Србија извршава своје обавезе према Европској повељи о регионалним или мањинским језицима и редовно извештава надзорна тела о политици коју предузима у односу на све мањинске језике који се говоре на њеној територији и мерама на које се обавезала за изабране мањинске језике који уживају посебну заштиту. **Међу тако изабраних 10 мањинских језика је и румунски језик.**

Билатерални споразум о заштити мањина

Посебан међународноправни оквир заштите права припадника румунске националне мањине је Споразума између Савезне владе Савезне Републике Југославије и Владе Румуније о сарадњи у области заштите националних мањина који је потписан 4. новембра 2002. године а ступио је на снагу 12. јула 2004. године. Споразум предвиђа оснивање Међувладине мешовите комисије, која је образована у циљу ефикасног спровођења Споразума, а чине је представници ресорних државних институција у чијој је надлежности остваривање мањинских права у појединим областима друштвеног живота, као и представници српске националне мањине у Румунији и румунске националне мањине у Републици Србији.

Комисија је прву седницу, на којој су усаглашени и потписани текст Правилника о раду Комисије и текст Записника са Прве седнице, одржала 23. новембра 2009. године у Букурешту.

Друга седница је одржана 20. маја 2011. године у Београду. На седници је усаглашен је већи део текста Записника, међутим, компромис није пронађен у делу који обухвата права на изражавање и развој етничког, културног, језичког или верског идентитета мањина. Румунска страна задржала је познати став о тражењу реципроцитета и инсистирала да се кроз записник констатује да РПЦ преко епархије „Дакија Феликс“ није призната као традиционална црква на целој територији РС и изнела став да су покушаји стандардизације влашког језика у супротности са одредбама билатералног споразума. **Наша страна је указала да**

не крши одредбе Споразума јер признаје постојање румунске националне мањине и да основни стандард представља индивидуално право сваког појединца да се слободно определи о властитом националном идентитету, у складу са чланом 3. став 1. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина, који гласи: „Сваки припадник националне мањине имаће право да слободно бира да буде третиран као такав или не и неће доћи у неповољан положај због таквог опредељења или вршења права везаних за то опредељење“.

Са наше стране изнет је принципијелни став да је црква одвојена од државе, да је потребан непосредни дијалог СПЦ и РПЦ у циљу решавања свих отворених питања и да Мешовита комисија није надлежна да одређује организацију и рад епархија, већ да то питање треба да реше две цркве.

С обзиром на то да румунска страна није била спремна да на лицу места усагласи своје ставове о наведеним питањима и евентуално прихвати наше аргументе и формулације, председник румунског дела Комисије, предложио је да се састанак прекине, да обе стране још једном размотре сва изнета мишљења и сугестије и да косекретари размене нове предлоге и одрже још један припремни састанак.

Након седнице одржано је више састанака косекретара Комисије у циљу проналажења компромисних формулација, како би се текст Записника у целини усагласио и припремио за потписивање. Полазећи од става да је у заједничком интересу да се Записник усагласи и припреми за потписивање, са наше стране је испољена спремност да се, колико је могуће, изађе у сусрет румунским предлозима. Током разговора румунска страна је наглашено настојала да у тексту буду такве одредбе којима би се на индиректан начин влашка национална заједница укључила у румунски национални корпус у Србији („лица припадници румунске националне мањине ... без обзира под којим називом су препознати у Србији“). Такође, да се формулацијом „на целој територији Румуније“ (нпр. за уговорне свештенике СПЦ) створи претекст за евентуалну примену принципа реципроцитета („на целој територији Србије“ за румунске свештенике). За један број спорних питања решење је пронађено кроз констатацију да постоје различита виђења две стране, уз навођење ставова за сваку страну посебно.

На последњем састанку косекретара, који је одржан у новембру 2011. године, усаглашен је цео текст Записника. Конструктивним прилазом обе стране, пронађене су компромисне формулације за оне делове који до сада за нас нису били прихватљиви (за дефинисање лица на која се односи билатерални Споразум о положају националних мањина - позивањем на чл. 1. и 2. Споразума, као и територије на коју се примењује). Позивање на члан 1, који гласи: „У складу са овим споразумом сматраће се да румунску националну мањину у Савезној Републици Југославији, односно српску националну мањину у Румунији чине лица под њиховом јурисдикцијом са заједничким етничким пореклом, језиком и традицијама са већинским становништвом друге стране уговорнице“ и члан 2. билатералног споразума, који гласи: „Припадништво националним мањинама засновано је на слободном личном избору. Лични избор, као и остваривање права која су повезана са тим

избором, неће изазвати никакве негативне последице“ за нашу страну је у целини било прихватљиво.

Наша аргументација је била да Комисија не може произвољно тумачити наведене чланове и да се морамо држати одредаба Споразума. Румунска страна је, међутим, оценила да тиме нису у потпуности задовољене све потребе румунске националне мањине, подразумевајући да се не односе и на припаднике влашке заједнице и указала на то да је, с обзиром на то да је Споразум потписан 2002, потребно да се уваже нове околности. С тим у вези, наша страна је изнела аргумент да се морају поштовати постојеће одредбе Споразума, а да румунска страна може да иницира његову измену, уколико сматра да је потребно.

Пронађене су компромисне формулације и за комплекс питања која се односе на црквену проблематику, на начин да је назначено шта за српску страну остаје неприхватљиво, односно да ће се уважити сваки договор који у међусобном дијалогу постигну СПЦ и РПЦ. Компромис је пронађен и за област информисања на матерњем језику, тако што је сугерисано да се препоруком за обе стране охрабри рад независне уређивачке политике редакција на румунском језику у Србији, односно на српском језику у Румунији.

У вези са предлогом препоруке српској страни да примени одредбе Оквирне конвенције за заштиту националних мањина, усаглашен је текст којим се предлаже да у процесу прикључења ЕУ Србија треба да настави сарању са телима задуженим за мониторинг Оквирне конвенције у духу политичких критеријума из Копенхагена, а румунској страни се, такође, препоручује да настави да сарађује са телима за мониторинг примене Оквирне конвенције.

Косекретар румунске делегације је напоменуо да наведене компромисне формулације, ипак, треба да буду додатно верификоване од стране надлежних у Букурешту. Пронађена компромисна решења изгледа ипак нису прихватљива за румунски државни врх, јер је румунска страна све измене које су на састанку унете и усаглашене, у тексту Записника који је накнадно доставила, поново ставила у заграде, односно, означила га као и даље споран.

Коментара Високог комесара ОЕБС-а за националне мањине на Нацрт споразума о сарадњи између Савезне владе Савезне Републике Југославије и Владе Румуније на пољу заштите националних мањина

У вези са позивањем наше стране на чланове 1. и 2. Споразума, цитирамо део Коментара Високог комесара ОЕБС-а за националне мањине на Нацрт споразума о сарадњи између Савезне владе Савезне Републике Југославије и Владе Румуније на пољу заштите националних мањина од 24. марта 2002. године.

У делу I. Опште напомене, у тачки 2. Идентификација корисника, наводи се:
„Да би се утврдило која лица имају права на бенефиције из посебне заштите гарантоване овим Споразумом, мора се испитати на који начин уговорне стране, у оквиру свог правног система, идентификују та лица.“

„У Савезној Републици Југославији (СРЈ) недавно усвојени Закон о заштити права и слобода националних мањина утврђује, у циљу уживања права гарантованих овим Законом, дефиницију националних мањина, укључујући објективне и субјективне критеријуме, и захтева да држава третира као националне

мањине сва лица или групе које испуњавају услове ове дефиниције, која желе да се сматрају или се сама дефинишу као таква. Треба напоменути да не постоји листа мањина у законодавству СРЈ. Тај субјективни елемент дефиниције је веома важан, јер омогућава лицима која су припадници мањине да себе идентификују као лица са различитим идентитетом/идентитетима, који желе да сачувају. У том контексту треба напоменути да су заједнице и њихови идентитети динамични по свом карактеру, да нису статични. Као такве, иако се етничко порекло мањине може везивати за неку дату земљу, лица о којима се ради можда су се развила у специфичну и различиту мањину, која још увек дели делове свог идентитета са већинским становништвом земље порекла, али је развила изразити, сопствени идентитет.

Лица која су припадници румунске мањине сада уживају у СРЈ велики број права која су гарантована домаћим законодавством. Може се рећи да је румунска мањина једна јасно успостављена мањинска група у СРЈ, чији припадници идентификују себе као румунску националну мањину и признати су као припадници те мањине од стране државе.

У закључку, треба рећи да се чини да су и српска и румунска национална мањина имплицитно признате од стране уговорних страна, унутар својих територија, тиме што су им призната посебна права као лицима која су припадници те две изричите мањинске групе.“

У тачки 3. Субјективно самоизјашњавање истог дела Коментара наводи се:

„У примени гаранција и права која се прописују овим Споразумом, државе уговорнице би требало да поштују принцип субјективног самоизјашњавања, лица као припадника наведених група. Овај принцип је прописан у параграфу 32. Документа из Копенхагена са Састанка о људској димензији ОЕБС-а из 1990. године, као и у члану 3(1) Оквирне конвенције за заштиту националних мањина, усвојене од стране Савета Европе.

Овај принцип је такође добро уграђен у домаћем законодавству уговорних страна и он је изричито прописан у тексту самог Споразума. Ова потпуно субјективна идентификација (изјашњавање) отежава сваки покушај државе да укључи или искључи лице или лица из припадности некој националној мањини. То би подразумевало да само она лица која желе да се изјашњавају као припадници српске националне мањине или румунске националне мањине треба да буду призната као таква, и да, уколико та лица то желе, уживају права која су им пружена овим Споразумом. Увек је важно да се изјашњавање врши што је слободније могуће, без икакве принуде, нарочито не од стране државе.“

Ставови званичне Румуније

Румунија већ годинама активно, на билатералном али све конкретније и јаче и на мултилатералном, посебно европском плану, и на све вишим нивоима, указује на наводну угроженост права припадника румунске националне мањине у Републици Србији, тј. на проблем признавања постојања и уважавања права, по њима непостојеће, влашке мањине у источној Србији.

Оптужбе Румуније да Република Србија и њени органи власти, вештачки и на силу настоје да цепају корпус румунске националне мањине чији припадници живе на нашој територији (Војводина и источна Србија), да кршењем права

румунске мањинске заједнице из политичких разлога стварају непостојећу влашку мањину, да неосновано признају непостојећи влашки језик и писмо, резултирају оценама да се ради о флагрантном кршењу права националних мањина очитованом у спречавању очувања националног, верског, језичког и културног идентитета румунске мањине. Овакве оцене и критике представници Румуније изnose не само у разговорима са нашим званичницима, и то на свим, укључујући и највиши ниво, већ и на међународном плану, у многим телима која се баве питањима оцене поштовања мањинских права (УН, ЕУ, ОЕБС, СЕ), инсистирајући да се њихови ставови и оцене наведу у извештајима и одлукама које се усвајају. Настојећи да интернационализују питање положаја румунске мањине, у доброј мери доприносе негирању позитивних оцена о учињеном напретку у овој области, стварају укупне негативне слике и наметају нових услова и обавеза Србији.

Коментари Републике Србије на ставове званичне Румуније

Неосновани су ставови румунске стране да Република Србија вештачки и на силу настоји да цепа корпус румунске националне мањине, о чему чему сведоче и резултати пописа становништва.

Према резултатима пописа становништва који су спровођени након Другог светског рата и припадници влашке и припадници румунске националне мањине су највећу бројност и највеће учешће у укупном становништву забележили на попису 1948. године.

Припаднике влашке националне мањине карактерише велико колебање у погледу изјашњавања о националној припадности када се посматрају резултати извршених пописа становништва после Другог светског рата. Међутим, у односу на резултате пописа из 1948. године, када је забележено преко 93 хиљаде Влада и учешће у укупном становништву им је било 1,6%, број лица која су се изјаснила као припадници влашке националне мањине је опао на свим касније спроведеним пописима. На попису 1991. године пописано је 17.557, а на попису 2002. пописано је 40.054 лица ове националности (учешће у укупном становништву 0,53%).

Број Румуна је такође континуирано опадао у послератном периоду, а највеће релативно учешће у укупном становништву Румуни су имали у попису 1948. године (око 63 хиљаде или 1,09%). На попису 1991. године пописано је 42.386, а на попису 2002. пописано је 34.576 лица ове националности (учешће у укупном становништву 0,46%).

Наведени резултати пописа сведоче да смањење броја припадника влашке мањине није утицало на повећање броја припадника румунске мањине, односно да повећање броја припадника влашке мањине није ишло на штру смањења броја припадника румунске мањине. Другим речима, када се Власи нису изјашњавали као Власи, нису се изјашњавали ни као Румуни, већ се или нису изјаснили или су се изјашњавали као Срби или као Југословени (Југословени су имали највеће релативно учешће у укупном становништву 1981. (5,68%) и 1991. (4,13%), а у попису 2002. њихов број је знатно смањен, а учешће је сведено на свега 1%).

У ком правцу се креће колебање Влада у погледу изјашњавања о националној припадности сведочи и изјашњавање о матерњем језику на попису из 2002. године. Наиме, према резултатима пописа број лица која су се изјаснила да им је матерњи језик влашки био је 54.818 (број Влада је био 40.054). Од укупног

броја лица којима је влашки језик матерњи, њих 15.190 (27,7%) определило се за српску националну припадност.

Коришћење израза Румун/„Влах“, односно настојања румунске стране да укаже да се ради о једном јединственом етносу, у контрадикцији је са резултатима пописа становништва из 2002. године, на којем су грађани Републике Србије слободном вољом одговарали на питање о националној припадности и матерњем језику. У оквиру етничких карактеристика становништва, на попису који је спроведен 2002. године прикупљани су подаци о националној припадности, вероисповести и матерњем језику. Питања о националној припадности и матерњем језику дизајнирана су као отворени одговор, а пописивач је био дужан да на питања о етничким карактеристикама упише тачно онакав одговор како се пописано лице изјаснило. У случају да лице није желело да се изјасни о својој националној припадности, пописивач је као одговор на ово питање уписивао: „није се изјаснио“.

Настојања румунске стране да негира национални идентитет Влаха и њихову самобитност и посебност у односу на румунску мањину у Републици Србији у супротности је, на само са званично верификованим резултатима пописа становништва из 2002. године, већ и са Уставом Републике Србије гарантованом слободом националног изјашњавања и потпуно супротно нормама и стандардима садржаним у међународноправно обавезујућим инструменатима заштите људских и мањинских права, првенствено супротно члану 3. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина.

О неоснованости оваквих тврдњи румунске стране сведоче и раније поменути налази Саветодавног комитета Оквирне конвенције за заштиту националних мањина изнети у Првом мишљењу о спровођењу Оквирне конвенције, као и налази Саветодавног комитета из Другог мишљења о спровођењу Оквирне конвенције у Републици Србији. Наиме, у Другом мишљењу о спровођењу Оквирне конвенције у Републици Србији Саветодавни комитет је, у делу Поштовање посебног идентитета припадника националних мањина, у тачки 40. поздравио изричиту опредељеност Србије, која је изражена у Државном извештају, да се не меша у расправе о етничкој припадности припадника националних мањина и констатовао да су државни органи у пракси омогућили и Румунима и Власима да оснују сопствене националне савете. С тим у вези, Саветодавни комитет је у тачки 42. Другог мишљења подстакао органе Србије да наставе да се стриктно придржавају начела слободне самоидентификације садржаног у члану 3. Оквирне конвенције. Наведени ставови Саветодавног комитета потврђују континуитет, како исправног поступања органа Републике Србије у погледу примене члана 3. Оквирне конвенције, тако и континуитет мишљења независног тела надлежног за надгледање спровођења одредаба Оквирне конвенције о поступању Србије у погледу примене члана 3. Оквирне конвенције.

У вези са позивањем румунске стране на Први државни извештај о примени Оквирне конвенције за заштиту националних мањина из 2002. године, указујемо на то да се цитирани наводи не налазе у државном извештају, већ у његовом Додатку број 1 - Мањинске заједнице - обележја и основни подаци, који престављају став аутора Прилога, те уз њега стоји следећа напомена: Уколико се подаци не слажу са коментаром имплементације појединих чланова, утолико важе подаци из коментара појединих чланова Конвенције. Осим тога, с обзиром на то да румунска страна

наводи само једну реченицу овог прилога, користећи је изван контекста у коме је она у Прилогу стајала, наводимо цео део Прилога који се односи на влашку националну мањину:

В л а с и

У североисточној Србији настањена је влашка етничка заједница која у овом делу земље броји 17.672 припадника. На подручју Црне Горе и Косова живело је по три, а у Војводини 132 припадника ове мањине. Ни у једној општини, чак ни у Хомољу и Тимочкој крајини где су претежно настањени Власи, не остварују већину у укупном становништву локалне заједнице.

Поређење резултата пописа је збуњујуће и тешко објашњиво демографским речником уколико се узме у обзир да се 1948. године 93.444 становника друге Југославије изјаснило да припада влашкој етничкој групи, а већ 1954. године тај број је сведен на трећину - 28.047, да би већ после пописа спроведеног 1961. године опао на маргиналних 1.369. У следећа три пописа, који су декадно пратили промене састава становништва, такође запажамо утицај вандемографских чиниоца на национално опредељење Влаха: 1971. године пописано је 14.730 припадника ове заједнице, 1981. - 25.597, а у последњем попису овај број понавља се на 17.810 становника.

Међу антрополозима, етнологима, а нарочито историчарима постоје дилеме у погледу порекла Влаха у смислу да ли је реч о аутохтоном старобалканском народу чији припадници су временом усвојили вредности већинског словенског и руманског окружења или је пак реч о аутохтоном становништву румунског порекла. Неоспорно је, међутим, да припадници овог народа имају лимитрофне одлике и да језик, фолклор и делом обичаји упућују на њихово румунско порекло, а да део обичаја, лична имена и топоними аргументују промишљања о старобалканском или словенском пореклу Влаха.

Уз све постојеће разлике представници влашке мањине у савременој Југославији истичу румунско порекло и то доказују неговањем истоветних обреда и обичаја код румунског становништва и језиком који је један од архаичних дијалеката румунског језика. Власи у СР Југославији имају своје политичке («Покрет Румуна и Влаха Југославије» из Зајечара, «Народна самостална странка Влаха» из Кладова) и друштвене («Форум за културу Влаха» из Бора) организације скрећу пажњу да је неопходно обезбедити видове заштите и унапређења права Влаха у Југославији као што су информисање, образовање, учешће у политичком и друштвеном животу, службена употреба језика и друго.

Културни живот влашке мањине одвија се кроз рад фолклорних друштава која чувају и преносе традицију, а њихове најпознатије годишње манифестације су «Слатински сабор», «Хомољски мотиви» и смотра културно-уметничких друштава под називом «Од маја до маја».